

мобілізувати рятувальні служби, пожежну авіацію, медичні засоби для допомоги країнам-членам і партнерам.

Обидві організації мають різні інструменти, але часто доповнюють одна одну. Наприклад, під час війни в Україні ЄС забезпечує цивільну та гуманітарну допомогу, а НАТО – військове навчання, логістичну підтримку та стратегічне консультування.

На завершення – ефективна миротворчість у 21 столітті можлива лише за умови скоординованих дій. НАТО та ЄС, діючи разом, створюють унікальний механізм реагування на кризи – як збройні, так і техногенні.

УДК: 327.73 + 327.7(4) : 327.58 + 364.05

Козир А., канд. техн. н.

Державний науково-дослідний інститут випробувань і сертифікації озброєння та військової техніки з сертифікації, Україна

Хиль А.

Тернопільський національний університет імені Івана Пулюя, Україна

МИРОТВОРЧА РОЛЬ НАТО ТА ЄС У ВРЕГУЛЮВАННІ ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ ТА ЛІКВІДАЦІЇ ТЕХНОГЕННИХ КАТАСТРОФ

Анотація. Проаналізовано роль міжнародних організацій, зокрема Європейського Союзу та НАТО, у врегулюванні воєнних конфліктів і ліквідації наслідків техногенних катастроф. Розглянуто історичні аспекти розвитку співпраці між ЄС та НАТО, ключові стратегічні домовленості (зокрема, «Берлін плюс»), а також сучасні напрями взаємодії, включаючи військову мобільність, кібербезпеку та реагування на гібридні загрози. Особлива увага приділена механізмам координації дій при ліквідації техногенних катастроф. Стаття підкреслює важливість комплексного підходу до безпеки, який поєднує військові, дипломатичні та гуманітарні інструменти.

Ключові слова: Європейський Союз, НАТО, техногенні катастрофи, воєнні конфлікти, безпека, військова мобільність, міжнародна співпраця.

Kozyr A., PhD (Tech.)

State Research Institute for Testing and Certification of Armaments and Military Equipment, Ukraine

Khyl A.

Ternopil National University named after Ivan Puluy, Ukraine

THE PEACEKEEPING ROLE OF NATO AND THE EU IN RESOLVING MILITARY CONFLICTS AND MAN-MADE DISASTERS

Abstract. The article analyzes the role of international organizations, particularly the European Union and NATO, in conflict resolution and the mitigation of the consequences of man-made disasters. It explores the historical development of EU-NATO cooperation, key strategic agreements (including "Berlin Plus"), and current areas of collaboration such as military mobility, cybersecurity, and response to hybrid threats. Special attention is given to coordination mechanisms in disaster relief. The article emphasizes the importance of a comprehensive security approach that integrates military, diplomatic, and humanitarian tools.

Keywords: European Union, NATO, man-made disasters, military conflicts, security, military mobility, international cooperation.

У сучасному світі, позначеному зростанням геополітичної нестабільності та поширенням збройних конфліктів, роль міжнародних організацій у забезпеченні миру та безпеки набуває особливого значення. НАТО та Європейський Союз, як ключові актори міжнародних відносин, відіграють важливу роль у врегулюванні воєнних конфліктів та ліквідації їхніх наслідків, включаючи техногенні катастрофи. Їхні унікальні можливості, що поєднують військові та

цивільні ресурси, дозволяють їм ефективно реагувати на кризи та надавати допомогу постраждалим.

Європейський Союз і НАТО разом пройшли через найгостріші стратегічні виклики євроатлантичного простору. Історія їхньої взаємодії є довготривалою та характеризується чергуванням успішних і менш успішних періодів. Вже в 1949 році два захисники в Західній Європі, НАТО і Західний Союз (пізніше Західноєвропейський Союз (ЗЕС), почали взаємодіяти.

У 1990-х роках, коли відбувся перехід від ядерного стримування до врегулювання криз, ЄС і НАТО почали співпрацювати в операціях, зокрема на Балканах. На початку 2000-х років обидва зміцнили стратегічне партнерство, засноване на взаємопідсилювальному співробітництві, в основі якого лежить врегулювання криз. Одним із конкретних прикладів є операція ЄС «Алтея», яка триває й сьогодні, яку взяв ЄС від НАТО у 2004 році та проводився з використанням ресурсів НАТО.

Динаміка співпраці посилювалася перед лицем нових загроз, починаючи від тероризму і закінчуючи зміною клімату до гібридної війни. Кожен із цих викликів має одну рису: вони спільні як для ЄС, так і для НАТО. Це усвідомлення дало політичний поштовх для формалізації поточного рівня співпраці шляхом спільної декларації та конкретних подальших дій. На практиці це означає спільні тренування та навчання з різних питань, від кіберзахисту до гібридної війни. Також існує тісна координація з питань зовнішньої політики, зокрема щодо 5G та співпраці з Китаєм, з метою вироблення міцного спільного підходу.

Перед розпуском ЗЕС дві ключові події проклали шлях до стратегічного партнерства між ЄС і НАТО: спільна декларація 2002 року та домовленості «Берлін плюс» 2003 року.

Хоча раніше були в стосунках «структурованого розділення та складного співіснування», у 2002 році ЄС і НАТО оголосили про встановлення стратегічного партнерства, яке базується на взаємодоповнювальній співпраці з антикризовим управлінням у своїй основі. Менш ніж через рік, у березні 2003 року, вони уклали угоди «Берлін плюс», сприяння підтримці НАТО операцій ЄС із врегулювання кризових ситуацій шляхом спільного використання засобів, оперативного планування та командування. Основу для цього вже було закладено в офіційному документі Вашингтонського саміту 1999 року який доручив міністрам НАТО:

- надання ЄС доступу до можливостей НАТО щодо планування операцій під проводом ЄС;
- надання ЄС доступу до попередньо визначених сил і засобів НАТО для операцій під проводом ЄС;
- розвиток ролі заступника Верховного головнокомандувача ОЗС НАТО в Європі і діапазону можливостей європейського командування для операцій під проводом ЄС;
- адаптація процесу оборонного планування НАТО з метою включення наявних сил для операцій під проводом ЄС.

Домовленості також включали Угоду про безпеку інформації 2003 р., що дозволяє обмінюватися секретною інформацією – необхідною для оперативної співпраці в урегулюванні кризових ситуацій. Таким чином, домовленості створюють практичні основи для співпраці, зокрема для того, щоб НАТО підтримувала операції ЄС без безпосередньої участі в них.

Вже на початку 1990-х років НАТО і ЗЕС почали координувати свої операції. Наприклад, операція ЗЕС "Гостра пильність" і операція НАТО "Морський монітор" були розпочаті в 1992 році з метою посилення ембарго ООН проти Союзнаї Республіки Югославії. Вони координували дії з патрулювання Адріатики за допомогою військово-морських і військово-повітряних підрозділів. Роком пізніше, в 1993 році, була розпочата спільна ЗЕС-НАТО операція під назвою "Шарп гард", спрямована на більш ефективне застосування економічних санкцій і ембарго на постачання зброї під єдиним командуванням.

Перша велика операція НАТО з реагування на кризу була проведена в 1995 році в Боснії і Герцеговині. Імплементативні сили на чолі з НАТО були покликані виконувати «військові аспекти Дейтонської мирної угоди», а згодом їх замінили Сили стабілізації (SFOR). ЄС мав дві

місії в Боснії і Герцеговині - поліцейську і військову. Остання, операція Алтея, прийшла на зміну Силам стабілізації НАТО і була розпочата в 2004 році. Місія все ще триває і є гарним прикладом для розуміння принципу «єдиного набору сил»: місія в Боснії і Герцеговині була започаткована в 1992 році ООН, потім перейшла до НАТО і, нарешті, до ЄС. Це відображало мінливі політичні і військові обставини на театрі військових дій і відповідність різних міжнародних гравців і «прапорів», під якими можна було діяти. Проте більшість розгорнутого персоналу залишалась незмінною під час кожної з цих змін.

Також, військова мобільність стала головною сферою співпраці між ЄС і НАТО. Після незаконної анексії Криму в 2014 році стало очевидно, що НАТО не має необхідних інструментів для покращення спроможності швидко перевозити війська та обладнання територією Європи, тобто військової мобільності. Проте складний інструментарій ЄС є незамінним для покращення військової мобільності.

Конкретні приклади співпраці ЄС і НАТО щодо військової мобільності включають угоду щодо «військових вимог» та узгодження «Форми 302» між ЄС та НАТО для полегшення митних дозволів. Регулярні взаємні брифінги, обміни та діалоги відбувалися після того, як 10 листопада 2017 року Європейська Комісія та Високий представник/Віце-президент Комісії запустили спільне повідомлення про покращення військової мобільності. Зокрема, у 2018 році між ЄС та НАТО було започатковано «структурований діалог щодо військової мобільності», який кілька разів на рік збирає ключових осіб, які приймають рішення, з обох організацій.

Діалог спрямований на «забезпечення узгодженості та взаємного посилення зусиль», а також на уникнення дублювання.

Тому враховується військова мобільність один із найуспішніших прикладів обміну інформацією між ЄС і НАТО. Враховуючи існуючі правові обмеження щодо обміну секретною інформацією, надання НАТО вимог до військової інфраструктури може створити важливий прецедент довіри та співпраці. Інші механізми координації включають неформальний обмін думками на рівні персоналу, важливість якого для розробки політики не слід недооцінювати.

Окрім цього, ЄС та НАТО приймають активну участь у ліквідації техногенних катастроф. Для прикладу, ЄС створив механізм цивільного захисту, де працівники координують та реагують на техногенні катастрофи та природні лиха. Механізм дозволяє швидко зреагувати та забезпечити необхідну допомогу постраждалим країнам. Також ЄС має ряд спеціальних програм, які допомагають боротись з техногенними катастрофами, зокрема: хімічними, біологічними та ядерними загрозами.

Незважаючи на те, що НАТО зосереджує свою увагу на військовій підготовці також бере активну участь у боротьбі з різними катастрофами, зокрема, техногенними.

Північноатлантичний альянс приділяє значну увагу тим, країнами, які стикнулись із конфліктом або ж перебувають під загрозою катастроф.

НАТО та ЄС є допоміжними компонентами у миротворчих процесах.

Північноатлантичний альянс регулює та підтримує мир завдяки військовій підготовці та допомозі, в той час як, ЄС за допомогою дипломатичних та економічних компонентів, допомагає підтримувати стабільність та демократичні процеси.

Джерела та література

1. *European Parliament.* URL:
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/659269/EPRS_BRI\(2020\)659269_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/659269/EPRS_BRI(2020)659269_EN.pdf)
2. Fifth progress report on the implementation of the common set of proposals endorsed by EU and NATO Councils on 6 December 2016 and 5 December 2017. URL:
<https://www.consilium.europa.eu/media/44451/200616-progress-report-nr5-eu-nato-eng.pdf>.